

deset slovencev za jutri

nebojša pajkić

Nedavna številka Ekрана, v kateri je smetana slovenskih kritikov in/ali filmarjev ponudila svoj izbor desetih najboljših filmov stoletne filmske zgodovine, je vsebovala še nekolikanj diskreten apendiks – izpostavila je le en sam "domač", slovenski film. Ta nenavadna diskretnost, skromnost ali celo plašnost pred oblikovanjem seznama desetih najboljših filmov nacionalne kinematografije me je neizogibno vzpodbudila (skoraj sprovcirala) k temu, da poskušam predlagati svoj seznam desetih najboljših slovenskih filmov, ki bo seveda temeljil na mojem ne ravno povsem izčrpnem poznavanju te podalpske kinematografije.

Komaj sem pričel nizati naslove slovenskih filmov, ki so se najgloblje vrezali v mojo filmofilsko podzavest, že sem se soočil s problemom, ki je – poleg vse skromnosti – morebiti vendarle tudi vplival na odločitev uredništva Ekрана, da je ostalo zgolj pri navajanju enega samega naslova. Če bi namreč obšel načelo "en avtor – en film", ki se pogosto, a ne vedno, uporablja pri sestavljanju takšnih seznamov, tedaj bi se kaj lahko zgodilo, da bi moral kar šest od desetih prispevkov k slovenskemu filmskemu rokopisu pripisati dvojici avtorjev, ki nista Slovenca – Čapu in Pavloviću. Njuna opusa sta navsezadnje veliko širša od slovenskih produkcijskih meja. Če bi potemtakem njunim filmom **Vesna**, **Ne čakaj na maj**, **Srečala se bova nocoj** ter **Rdeče klasje**, **Let mrtve ptice** in **Na svidenje v naslednji vojni** dodal še moj najbolj priljubljeni pred-adolescentski film **Kala** (kot fantič sem ga gledal sedemkrat), v čigar režijskem tandemu Golik-Hieng je s filmskega gledišča prvi zagotovo bolj kompetenten – tedaj bi se sam (ali pa kdorkoli drug s podobnimi preferencami) zlahka znašel v nevarnosti, da seznam ogrozim s premočnim favoriziranjem vpliva priseljencev na kinematografijo, ki ima vendarle povsem realno pravico, da sama formulira lastno nacionalno identiteto. Kritik nekolikanj drugačnega okusa, ki bi bil bolj odprt za estetik scenaristično-režijskega para Vučićević-Godina, bi se soočil še z nadaljnjo stopnjo "imigrantizacije" slovenskega filma.

Če k temu dodam še dejstvo, da je film **Beli ljudje** slovenskega avtorja Naška Križnarja – med filmi, nastalimi izven okvirov tedanje jugoslovanske komercialne kinematografije, zagotovo eden tistih, ki mi je še posebej pri srcu – nastal izven Slovenije (Novi Sad), tedaj smo soočeni še z enim vidikom problema, ki dodatno zapleta realizacijo sicer povsem spontane odločitve o sestavljanju seznama desetih najboljših (ali najpomembnejših, ni važno) slovenskih filmov. Še pomaleme zmeden od komplikacij, v katere sem se zapletel, vseeno ostajam pristaš teorije (natančneje, politike) avtorjev, in si ne pustim vzeti priljubljene zabave – namreč ustvarjanja najrazličnejših filmskih tabel. Zato se odločam, da slovenskemu bralcu ponudim dva seznama. V prvem svoj lastni okus postavljam nad nacionalni-etatični kontekst, v drugem pa to nacionalno-etatično načelo upoštevam. Neugledna pripona "etatični" je tu le zato, da opozori na primer Naška Križnarja.

Na prvem seznamu zaradi omenjenega kopičenja emigrantske kvalitete-kvantitete upoštevam običajen model "en avtor – en film", na drugem pa dajem duška svojemu subjektivnemu odnosu do posameznih avtorskih poetik.

Naj pripomnim, da dveh filmov, s katerima sem kot (ko)scenarist tudi sam prispeval k slovenskemu filmskemu sejmu, **Remington** in **Do konca in naprej**, iz razumljivih razlogov nisem upošteval pri sestavljanju top-ten seznamov.

seznam B

- 1 **Odmev in odziv** (Vinko Rozman, 1965)
- 2 **Nočni izlet** (Mirko Grobler, 1961)
- 3 **Sončni krik** (Boštjan Hladnik, 1968)
- 4 **Usodni telefon** (Damjan Kozole, 1987)
- 5 **Krizno obdobje** (Franci Slak, 1981)
- 6 **Srečala se bova nocoj** (František Čap, 1962)
- 7 **Na svidenje v naslednji vojni** (Živojin Pavlović, 1980)
- 8 **Beli ljudje** (Naško Križnar, 1970)
- 9 **Po isti poti se ne vračaj** (Jože Babič, 1965)
- 10 **Kala** (Andrej Hieng, Krešo Golik, 1958)

seznam B

- 1 **Odmev in odziv**
- 2 **Nočni izlet**
- 3 **Sončni krik**
- 4 **Usodni telefon**
- 5 **Krizno obdobje**
- 6 **Po isti poti se ne vračaj**
- 7 **Srečno, Kekec!** (Jože Gale, 1963)
- 8 **Eva** (Franci Slak, 1983)
- 9 **Akcija** (Jane Kavčič, 1960)
- 10 **Ti loviš!** (France Kosmač, 1961)

Čutim se dolžnega pripomniti, da bi se na drugi lestvici zlahka znašli še nekateri filmi. Denimo, Klopčičev **Oksigen**, ki nenavadno imponira s svojo pripravljenostjo, da se brez sleherne distance odzove na aktualne ideološke trende s stilizacijsko odprtostjo, katere radikalnost očara z dražljivim preigravanjem meje kiča. Tu je še Štiglicjeva etno-melodrama **Praznovanje pomladi**, ki v svojih najboljših trenutkih priključuje metafizični misterij pred-westerna; pa Boštjan Hladnik z **Maškarado**, **Peščenim gradom** in **Plesom v dežju**.

Sam sem se vseeno odločil za Kosmačev film **Ti loviš!**, ker sem kot deček v njem občutil tisto vrsto imaginacije, ki razburja pristno deško plašno nagnjenje k pustolovščini, kakršno doživljamo, ko se potapljamo v klasična dela predadolescentske literature ali soočamo z zgodnjimi, žanrsko izčiščenimi hollywoodskimi proizvodi serije B (westerni, grozljivke, znanstvena fantastika), katerih ironična distanca ostaja nedojemljiva otročji senzibilnosti. Razlogi za Galetov film **Srečno, Kekec!** so podobni, pridružuje pa se jim še Galetovo (podobno kot Čapovo) serijsko pojmovanje filma, brez katerega ni mogoče razumeti perspektive prihajajočega kompjuteriziranega pojma kinematografa. Tu je še Kavčičeva **Akcija**, saj gre za prvi film, pri katerem sem kot mlad gledalec začutil globoko avtorsko distanco do partizanske demagogije, presenetljivo pogumno, zapovrh pa intonirano še s fascinantno depresivno retušo.

Na koncu je tu še Slak s svojim drugim filmom, saj **Eva** (skupaj s **Kriznim obdobjem**) demonstrira tisto tako zelo redko sposobnost sodobnih filmskih avtorjev (Syberberg, Schmid, Christopher Petit, zgodnji Wenders, Claude Miller in pozni Corneau so prej izjeme kot pravilo), da literarni navdih transformirajo v ontološko antiliterarnost filmskega prizora, katerega magijo so tako nedojemljivo, neujemljivo in nepojasljivo obvladovali klasiki, kakršna sta bila Dreyer (**Gertrud**) ali Bresson (**Dnevnik vaškega župnika**). Hvala za pozornost. •